Духовий заграв швидку мелодію, й під цю музику перші пари почали танцювати шейк. Світив літній місяць серед макового розсипища прибляклих зірок, і пахли старі липи, що обступили подвір'я сільського клубу.

— Дозвольте?

Дівчина вдавано здивовано подивилась на хлопця, що широким жестом правої руки запрошував до танцю. Хлопець був зодягнений у білі штани, в синю джинсову сорочку. Пасма русявого розсипчастого чуба торкались брів, які розлогими небосхилами злітали над карими водами його сутінкових очей.

Дівчина прибрала такого виразу, наче ось-ось відмовить, проте вже наступної миті з удаваною неохотою ступила поміж рухливих пар. Танцюючи, дивилась убік, і хлопець, не перестаючи всміхатись, марно силкувався зловити її погляд.

— Я з студентського будзагону,— сказав хлопець.

Дівчина у відповідь глянула й зовсім десь у небо, наче танцювала сама, в якомусь окремішньому своєму світі, на самоті з ніччю, місяцем і запахом липового цвіту.

— Ми будуємо корівник у вашому колгоспі,— весело сказав студент. — Мене в загоні називають ВасьВась. А тебе?

— Що? — озвалась дівчина, явно не дозволяючи собі отетеріти.

Тепер, дивлячись на студента, наче накрила його двома хмарами — двома блакитними, холодними хмарами, якими виявились її очі.

— Вась-Вась? Цебто Василь Васильович? Я в колгоспі не роблю,— після паузи сказала дівчина.— Я роблю у Вінниці на швейній фабриці.

— Виготовляєш усякі імпортні речі?

— Що? — не могла второпати.

— Питаю, чи не виготовляєте часом на фабриці всякі імпортні речі? Ну, скажімо, японські куртки, німецькі парасолі, болгарські та монгольські дублянки, польські хустки?

— Ні,— серйозно заперечила дівчина.— Ми шиємо жіночі блузки й плаття.

— Ви — Елеонора?.. Емма?.. Патріція?..

— Я — Таня.

Оркестр умовк, і студент відвів Таню під липу до гурту дівчат. І щойно густе нічне повітря здригнулось від перших тактів вальсу, як він уже запросив до танцю зодягнену в червону сукню, довгоногу, з розсипаним по оголених плечах чорним волоссям, циганської вроди дівчину.

Таня похмуро поглянула на студента, наче намагалась розгадати нерозгадану загадку.

— Ви з Кастілії? — запитував студент.— Чи з Каледонії?

У дівчини в червоному все сміялось, промінилось усмішкою: губи, очі, щоки, чоло.

— Ми — з колгоспу "Вперед",— відповіла грайливо, намагаючись втрапити в тон.

— Ваше фото прикрашає Дошку пошани біля артільної контори?

— Ага, прикрашає,— сміялась.

— Передова доярка?

— Передова телятниця.

— Офелія? Афродіта? Аїда?

— Ха-ха! Галина Трохимівна Остапенко.

— Хто б подумав! А танцюєте, наче прима-балерина.

— Хіба життя не заставить!

— А з ким ви змагаєтесь? Тепер у моді всякі змагання. Скажімо, оперний театр змагається з підприємством металоконструкцій. Недавно я читав у газеті, що футболісти однієї команди класу "А" надумали змагатися із знаменитим сталеплавильним комбінатом свого міста. Ви часом не надумали змагатися з загоном космонавтів?

— А що — цікаво, наші дівчата позмагалися б!

— Вони б вам передали свій досвід, так?

— А доярки й телятниці передали б їм свій,— підхопила гостра на язик Галина Трохимівна Остапенко, телятниця з колгоспу "Вперед".

Повільне й млосне, як південна тропічна ніч, танго студент із будзагону Вась-Вась танцював із сільською красунею Марійкою, бухгалтеркою. Невеличка, мов кулачок, і зграбна, мов кулачок, бухгалтерка вся світилась: білим своїм розпушеним волоссям; круглим і

рум'яним, як наливне яблуко, обличчям; точеною шиєю, наче припудреною срібним пушком; губами своїми напіврозтуленими світилась, оголеними руками з гострими ямками на ліктях, рожевим розвихреним платтям, тугими коліньми.

Напіводхиливши голову, Вась-Вась відверто милувався молодою бухгалтеркою.

— Хто б подумав...— перегодя тільки й мовив студент.

Марійка запитально звела брову.

— Знаєте, ми будуємо корівник у вашому селі. І мені хочеться, щоб його так ніколи й не збудували.

— Чому?

— Хіба ви не здогадуєтесь?.. Не хочеться їхати з вашого села.

— Ще не встигли перетанцювати з усіма дівчатами?

— З усіма однаково не перетанцюєш...

— У нас хлопці ревниві. Дивіться, щоб не запотіли поговорити з вами про Кармен...

— Про яку Кармен? Оту циганку в червоному? Я ж тільки раз потанцював...

— А їм байдуже, не питатимуть...

Коли заграли "білий" танець, дівчата стали запрошувати хлопців. Вась-Вась стояв біля щита з наочною агітацією (було намальовано

комбайн, силосну башту й діаграму зростання колгоспної економіки за минулий рік) і палив цигарку. Й тут до нього підійшла Таня, з якою сьогодні танцював шейк і яка, виявляється, працює в місті на швейній фабриці, де чомусь не виготовляють імпортних речей.

— Фокстрот я не танцюю з принципових міркувань,— сказав студент будзагону.— Як стверджують мудреці, в кареті минулого далеко не заїдеш.

Таня з величавою байдужістю віддалилась.

— Прошу.— Перед ним стояла телятниця в червоному платті.

Вась-Вась загасив цигарку, наступив каблуком. У цей час оркестр закінчив грати "білий" танець, і студент вибачливо розвів руками:

— Фатум! Доля проти нас. Хоча фокстрот я не поважаю... Ідейні міркування...

Посвіжішало, гостріше запахло липовим цвітом. Танці закінчились, і оркестранти, побравши інструменти, пішли до клубу. В тиші, без музики, якось оголено й беззахисно лунали людські голоси. Й почулось, як над далеким обрієм озвався грім — наче з боку на бік, гуркнувши, перевернулась недобра, лиха сила. В сяйві ліхтаря ген попереду майнула ясна, як пух кульбаби, жіноча зачіска...

— Дозвольте провести? — Хутко наздогнавши, взяв за лікоть Марійку.— Нам, либонь, по дорозі.

— Я не з лякливих.

— А хіба я такий страшний?

Марійка засміялась на той жарт. Поминувши гатку через став, звернули праворуч, поміж верб; за стовбурами темніло непорушне литво причаєної води.

— Даремно проводжаєте,— сказала Марійка.— На мене вдома чекає трирічна дитина.

— Чекає з танців? — спробував знову пожартувати студент.

— Чекає...— І по хвилі додала:—Ми з чоловіком розлучились.

— Я проводжаю, бо мені приємно бути з вами... Збирається на грозу... Чуєте, риба скинулась на воді?.. Й м'ятою пахне в левадах.

— Воно то так,— згодилась Марійка.— А тільки навіщо даремно проводжати? — Вона спинилась біля обійстя, заполоненого буйною ватагою дерев.— Прийшли... Ось і моя хата, тут близенько...

— Як то даремно? — тетерів студент будзагону Вась-Вась.

— Бо даремно.

— Пробачте... Мені, як людині, хочеться спілкуватися з вами. Молода жінка... Розумієте, кортить.— Він не знаходив потрібних слів.— А нічого від вас і справді не треба. Тільки пройтись, поговорити...

— Все даремно,— вперто повторювала Марійка, і її голова примарно світилась.— Ви ще студент, вам аби поволочитись...

— Та ні ж бо! — в несподіваному розпачі скрикнув.— Хочеться поговорити...

— Про що?

— Про все! Знаєте, я люблю отак спілкуватися з дівчатами. У них дивна психіка, зовсім відмінна від чоловічої. Дуже цікаво!

— Бувайте,— сказала Марійка, рипнувши воротьми, і її тоненька постать уже світилась на подвір'ї.— Тільки чого ж проводжати, коли брати не станете?

— Заждіть! — благально скрикнув Вась-Вась. Йому конче кортіло з'ясувати стосунки.— А чому я повинен вас брати?

— Повинен? — тепер здивувалась Марійка.— Хіба я сказала, що повинен?

— Сказала!

— Та ні... Але заважати не треба.

— Кому?

— Ну, плутатись під ногами не треба. Ви ж не найкращий у всьому світі?

— Не найкращий,— згодився студент будзагону.— Й не хочу бути найкращим.

— Чому?

— Бо найкращі — абсолютні егоїсти. Егоцентристи.

— Може... На добраніч!

Марійка зникла за дверима темної веранди.

— Ексцентрика,— уголос мовив Вась-Вась.— Оригінальний жанр...— І вже в левадах, ступаючи невидною стежкою, гомонів сам із собою: — Ага, значить, коли не думаєш женитись — не зустрічайся, не танцюй, не проводжай. І взагалі, не плутайся під ногами. Цікаво, з якої це оперети? З колгоспної? Здається, ні...

Грім озивався на обрії, мов опонент, який висуває незаперечні грізні аргументи.

— Ця патріархальщина, мабуть, приснилась мені.— Студент щипнув себе за руку.— Ні, я не сплю... А ще колгосп "Вперед"! Ні, з такими дівчатами далеко вперед не підеш, з ними хіба що назад зручно ходити... Може, тут і корівник не варто будувати? — спитав сам у себе із сумнівом. — Ні, корівник доведемо до пуття... Контракт, інерція... Ха, я не найкращий у світі?.. А за якою шкалою виміряти, хто скаже?

Гуркнувши, щось відповів грім, та його мова не піддавалась перекладу на людську.

Колгосп "Вперед" мав гуртожиток, у якому зупинялись командировочні, приїжджі спеціалісти. Коли Вась-Вась повернувся в кімнату, хлопці вже спали. "Кожен д ивиться свій улюблений сон... Сплять, а життя тим часом іде... Сиплеться, як пісок у старовинному годиннику.— Наблизився до відчиненого вікна, висунувся — небо затяглось хмарами, серед яких там і сям пульсували беззвучні блискавки.— Ми — в космосі, космос — у кожному з нас. Моя свідомість — це свідомість космосу. Красота! Так усі гріхи можна звалити на космос!"

Вась-Вась заснув умить, наче впав у бездонний колодязь.

Корівник будували з краю великого артільного господарства. Роздягнений до трусів, босий, Вась-Вась клав цеглу. На шиї погойдувався медальйон на срібному ланцюжку. На медальйоні було зображено

Нефертіті, про яку студент будзагону фамільярно казав: "Тітка-нефертітка в моєму індивідуальному користуванні".

Вже другий тиждень хлопці трудились тут, як чорти. Начальник загону Петро Леміш (щелепи важкі, підборіддя масивне, брила лоба наче сокирою навскіс стесана) любив повторювати: "Я мислю, значить, існую? Неправда! Треба так: я працюю — значить, існую!" Сам він був схожий на заведеного робота, який виламувався з програми лише тоді, коли їв і спав.

Орудуючи кельмою, вдихаючи запах цементного розчину й цегли, Вась-Вась співав:

— Тореадор, сміливо в бій... Тореадор, сміливо в бій... Тореадор, сміливо в бій...

Ген майнула знайома дівоча постать, і Вась-Вась загорлав радісно:

— Кармен, я тут!

І клично помахав кельмою, струсивши собі на плече краплю цементного розчину.

— Ви сьогодні не в червоному, а в голубому? — запитав, коли дівчина, вигойдуючи водопадом чорних кіс, спинилась біля недобудованої стіни. І навмисне голосно — щоб чули товариші — сказав: — Ах, як прекрасно звучить: телятниця! А ще краще: тваринниця! Свинарка! — Він клав цеглину до цеглини й витійствував: — А як уміють писати наші газети! Наприклад: "Бійці тваринницького фронту творчою працею здобувають нові рубежі". Краще не придумаєш! Бійці-творці! А що вони творять? Сало? М'ясо? Молоко? Хто творить — тварини чи тваринники? Скажіть мені, телятнице Галино Трохимівно Остапенко!

— Ось візьміть,— вона простягла студентові паперовий кульок із черешнями.— Пригощайтесь. Черешні зменшують вміст жовчі в крові.

Вась-Вась поклав кульок із черешнями на цеглу, що лежала на носилках, і, зігнувшись, губами дістав кілька ягід.

— Амброзія! — вдячно прокричав услід дівчині, що подалась до корівника.

— Слухай,— не без заздрості озвався начальник будзагону Петро Леміш,— чим ти їх приманюєш?

— Високими моральними якостями,— скромно зізнався Вась-Вась.

— А конкретно?

— Я їх люблю.

— Всіх? І тебе вистачає?

— Моя любов — платонічна, а платонічної вистачить для всієї прекрасної половини людства.

— Ви ж подумайте, які масштаби: з одного боку, вся прекрасна половина людства, а з другого — наш архіпотужний Вась-Вась.

— А чому б і ні? Правильна конфронтація.

— Ти б хоч нам що-небудь залишив, платонік...

Вась-Вась вправно брав розчин на кельму, клав цеглу й стиха співав:

— Тореадор, сміливо в бій... Тореадор, сміливо в бій...

Коли, пообідавши, студенти висипали з колгоспної їдальні, сіявся сліпий дощик, зблискуючи сонячними краплинами. З кабіни грузовика, що стояв на дорозі, висунулася слоняча голова на слонячих плечах і покликала трубним голосом:

— Вась-Вась, ходи-но сюди! — Й коли студент, не впізнаючи в шоферові жодного зі своїх нових знайомців села, наблизився до машини, трубний голос наказав: — Сідай-но в кабіну до мене, поговоримо.

Й дебела, мов колода, рука, татуйована якорями та ланцюгами, відчинила дверцята.

— Та ховайся від дощу, бо змокнеш,— запрошував студента, який чомусь не квапився лізти в кабіну.— Зачіска зіпсується... Є розмова!

Повагавшись, Вась-Вась таки сів у кабіну, залишивши дверцята відчиненими. Шофер зачинив дверцята, завів мотор, і машина рушила.

— Ти куди? — здивувався пасажир із примусу.

— Проїдемо з вітерцем,— проказав шофер і підморгнув. Обличчя його було недобре, й тернові очі теж недобрі.— Далі від натовпу.

— Про що нам говорити? — спитав студент, передчуваючи лихе. Спробував усміхнутись, проте губи чомусь наче позмерзались.

Машина за селом звернула на путівець і, ревучи, гуцала на вибоях. Тут зеленів дубовий ліс, і машина, попетлявши між дерев, скоро спинилась на галяві. На галяві росла висока трава, цвіли квіти, пурхали метелики, літали бджоли. Шофер одчинив дверцята наобіч, і в кабіну війнула хвиля медового духу. Поклавши могутні руки на кермо, сказав:

— Я відсидів рівно три роки. За крупне, а також дрібне хуліганство. Відсидів день у день, від дзвінка до дзвінка. Інших випускали за

бездоганну поведінку достроково, а я там не відзначався бездоганною поведінкою, зрозумів?

— Цінна інформація,— пробурмотів студент будзагону.— Тільки не для мене, а, мабуть, для дільничного інспектора.

— Красу об'єктивної дійсності помічаєш? — кивнув головою на ліс. — Чи ні?

— Живу в часі, а також у просторі.

— Це твоє особисте діло, де ти живеш. Так от!.. Ще раз підвалиш до Марійки — вб'ю... Я висловився зрозуміло?

— Цілком.

— Вона зі мною розлучилась, коли я загримів. Тепер я хочу зійтися з нею знов. Хочу, щоб наша дитина мала батька, а не вітчима. Зараз Марійка комизиться, б'є на психіку, та буде по-моєму.

Студент будзагону зареготав так несподівано, що шофер спитав уражено:

— Ти що?

— Та немає в мене претензій на Марійку,— переборовши напад сміху, сказав.— Немає!

— А чого ж проводжав?

— Ніч, пізно... Проводжав, як друга, товариша і брата! Тут, у колгоспі "Вперед", у всіх такі дикі пристрасті?

— Брешеш! Думав, як розлучена, то обійдешся без зайвого клопоту?

— Слухай, — образився Вась-Вась, — я віддаю належне твоїй грубій фізичній силі і твоєму чорному минулому, тільки прошу зі мною не переходити рамок.

— Я — в рамках.

— Поїхали назад. У мене робота — не вовк. Я сюди приїхав будувати корівник, а не гратися в любовні трикутники. Й не треба вбивати мене, добре? Для цього, як мінімум, потрібно, щоб я закохався в Марійку.

— Моє діло попередити, а ти дивись...

Хвилин за десять грузовик спинився на артільному господарстві.

— Ти що, їздив до тещі на млинці? — накинувся начальник студентського будзагону, коли Вась-Вась, роздягнувшись, узявся до кельми.— Оштрафую!

— Тореадор, сміливо в бій,— у відповідь мугикав той.— Тореадор...— Чомусь не співалось, і він дозволив собі огризнутись: — Зустрів друга, все життя не бачились...

І, похмурий, замовк до вечора.

Смеркло, Вась-Вась лежав у гуртожитку на ліжку й читав газету. Брало якесь дивне зло, й він почав уголос наспівувати газетний текст:

— "...жителька села Сухоліси вищеназваного району збудувала літню кухню якраз навпроти вікон сусідського будинку. Безпосередня близькість кухні до житлового будинку створює, окрім інших незручностей, ще й небезпеку пожежі..."

Закінчивши на високій ноті, відкинув газету й став збиратись на танці.

— Завтра встаємо разом із сонцем,— кинув услід Петро Леміш.

— Ага, кожен хай спить із своїм сонцем...

Біля сільського клубу вже грав оркестр, під липами стояли святково зодягнені хлопці й дівчата. "О, моя телятниця в червоному сьогодні без прогулу,— мимохіть відзначив,— і стоїть на бойовому посту кравчиня Таня, яка чомусь на своїй швейній фабриці у Вінниці не виготовляє імпортного ширпотребу".

Він запросив на шейк руду, аж зелену, дівчину із золотим браслетом на лівій руці. У викоті гірчичного плаття веснянкуваті груди скидались на мурашник.

— Ви така загадкова,— сказав Вась-Вась.— Наче марсіанка з планети Земля.

Дівчина кліпнула фарбованими чорними віями, вагаючись: зараз образитись чи згодом.

— Ви така самотня в натовпі...

Дівчина звузила червоні очі ангорського кролика. Й відповіла:

— До речі, в мене є хлопець. Служить в армії.

— Генерал-майор?

— Ні, рядовий!

Та й, розсердившись, кинула студента будзагону посеред танцювального майданчика. "Вони що, всі тут подуріли з любові, ревнощів і вірності? Я не зазіхаю на дівочі серця, я хочу просто поговорити, поспілкуватися. Вони що, не розуміють — я ставлюсь до жінки як до людини, як до друга, товариша й брата? Я не хочу ні перелюбства, ні термінового женихання, ні загсу. Навіщо ж мені морду бити, га? Я хочу просто милуватись дівочою вродою, втішатись дівочою красою, їхнім химерним світом, а більше, не хочу ні-чо-гісінько!.."

Роздосадуваний, Вась-Вась довго курив біля щита з наочною агітацією.

Юне дівчисько — гінка берізка вигойдувалась під вітерцем! — перешіптувалося з подругами-ровесницями, й студент будзагону, стежачи за тим, поволі очищався від досади, й здалось, що липи запахли терпкіше та збудливіше, й нічне повітря посвіжішало, й він, дочекавшись перших тактів чергового танцю, похапливо загасив цигарку, осмикнув на собі синю джинсову сорочку й з відчуттям несподіваного холодку в грудях став навкіс перетинати танцювальний майданчик...